

В последнее время возникла проблема связанная с постепенным преобразованием методов обучения, что в свою очередь повлекло трансформацию психологических аспектов образовательного процесса. «Правильно выбранные методы способны плодотворно влиять на этот процесс, ошибки или невнимательность преподавателя к данному вопросу снижают эффективность обучения, профессиональной подготовки студентов.» (Пионова 55). Методы применяемы в рамках современного образовательного процесса предполагают сочетание теории и практики, для достижения заданных высшим образованием дидактических целей. Преподаватели активно применяют словесные, наглядные, практические методы обучения. Для возрастания у студентов активности и самостоятельности широко применяются объяснительно-иллюстративный метод, проблемный, исследовательский, эвристический методы. Применение различных методов в ходе образовательного процесса привело к определенным трансформациям на психологическом уровне. Студенты стремятся выполнять задания применяя творческий подход, т.е. отдаляясь от выполнения заданий стандартными способами. Что в свою очередь влечет самореализацию в рамках образовательного процесса.

На современном уровне развития системы образования в результате трансформации психологических аспектов образовательной деятельности студенты получили возможность реализации своих способностей и талантов. То есть в рамках образовательной деятельности произошло отдаление от единых условий и требований по отношению ко всем студентам. Что в свою очередь повлекло трансформацию психологических аспектов образовательной деятельности.

Трансформированные психологические аспекты, возникшие перед украинскими и российскими студентами, в первую очередь, связаны с необходимостью адаптации к новым социально-экономическим условиям. Быстрое развитие науки требует от студентов освоения новых технологий и большего объема знаний, необходимых для эффективного выполнения будущей профессиональной деятельности. Приспособление к новым запросам общества, необходимость преодоления стереотипов. Как было ранее указано, сильной трансформации, преимущественно в негативную претерпела мотивационная сфера и область самоопределения. Отсутствие внимания к решению рассмотренных проблем может повлечь за собой снижение количества квалифицированных специалистов.

Список литературы: 1. Буланова-Топоркова М. В. Педагогика и психология высшей школы: учебное пособие. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. – 544 с. 2. Пионова Р. С. Педагогика высшей школы: Учеб. пособие. – Мн.: Университетское, 2002. – 256 с. 3. Подольская Е. А. Педагогика и психология высшей школы: учеб. пособие – Нар. укр. акад. – Х.: Изд-во НУА, 2009. – 316 с.

*Снігурова І. І.
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВОЇ ВЗАЄМОДІЇ РОСІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Одним з основних відмітних чинників існування української нації є мовні й мовленнєві особливості різних регіонів України. Мовленнєва культура населення західних областей формувалася під значним впливом Польщі, Румунії, Угорщини. Мовленнєва

культура населення східного регіону України поєднала в собі риси двох культур – української та російської. Багатовікове сумісне існування російського й українського народів призвело до величезного культурного взаємовпливу мовленнєвих культур наших народів. Слід зазначити, що нині російська мова на Сході України залишається основною мовою спілкування значної частини населення. Фактично спостерігається феномен білінгвізму з одночасним уживанням у живому мовленні лексичних одиниць обох мов.

Останнім часом суттєво загострилася проблема використання української та російської мов в Україні (особливо у східних регіонах) зокрема проблема культури мовлення. Це зумовлено бажанням деяких політиків порушити мовне питання перед виборами та після них унаслідок не зовсім розумних спроб деяких чиновників (у першу чергу попередньої влади) запровадити українську мову в усі сфери нашого життя. Масове впровадження української мови у навчальний процес призвело до того, що значна маса російськомовних науково-педагогічних працівників викладає навчальні дисципліни з грубими мовленнєвими помилками, а переважна більшість російськомовних студентів не розуміє навчальний матеріал. Велика кількість наукової та технічної літератури видана російською мовою. Навчальні посібники та підручники, написані українською мовою, унаслідок неузгодженості з термінологією, нечитабельні. Тому дослідження мовного питання на сучасному етапі, розроблення напрямків упровадження української мови у навчальний процес з урахуванням усіх особливостей східного регіону нашої країни є актуальним.

Мета статті – проаналізувати мовленнєву ситуацію, яка склалася у східному регіоні України, розглянути чинники впливу російської мовленнєвої культури на культуру мовлення населення в цьому регіоні, визначити шляхи підвищення рівня культури українського мовлення серед студентів вищих навчальних закладів на Сході нашої країни.

Для аналізу мовленнєвої ситуації було проведено анкетування студентів I–III курсів НТУ «ХПІ» за такими питаннями:

1. Звідки Ви родом (область, місто, селище)?

Опитуванням було охоплено 79 студентів з Харкова, 40 студентів із Харківської області, 36 студентів із Донецької, Дніпропетровської та Луганської областей.

2. Якою мовою Ви спілкуєтеся в родині? Результати відповідей студентів подано на рис. 1.

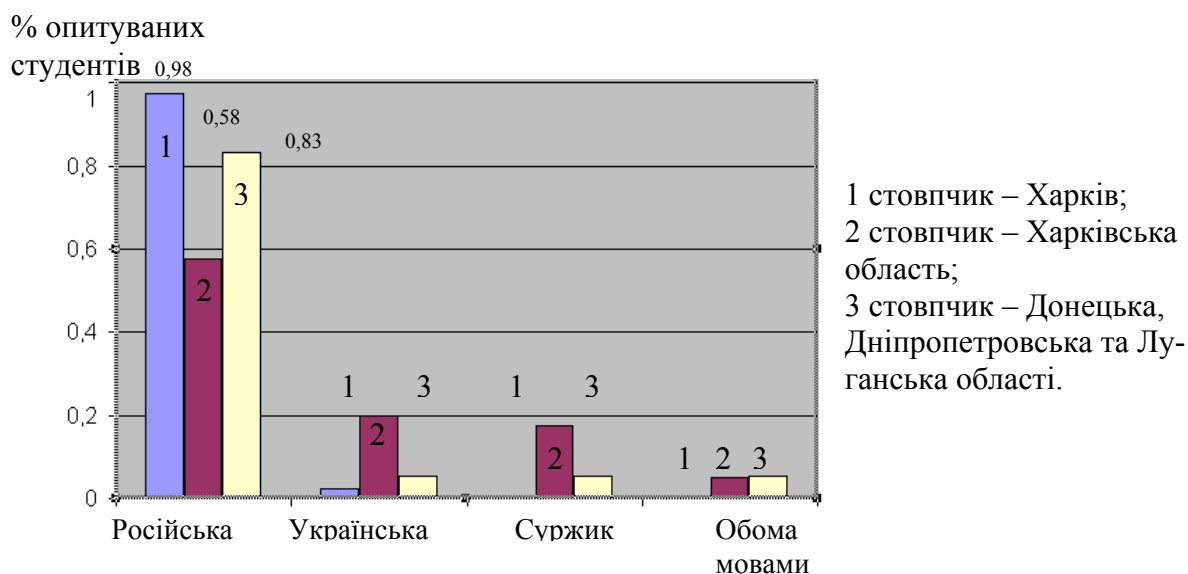

Рисунок 1 – Мова спілкування опитованих студентів у родині

3. Якою мовою Ви спілкуєтеся з друзями? Результати відповідей студентів подано на рис. 2.

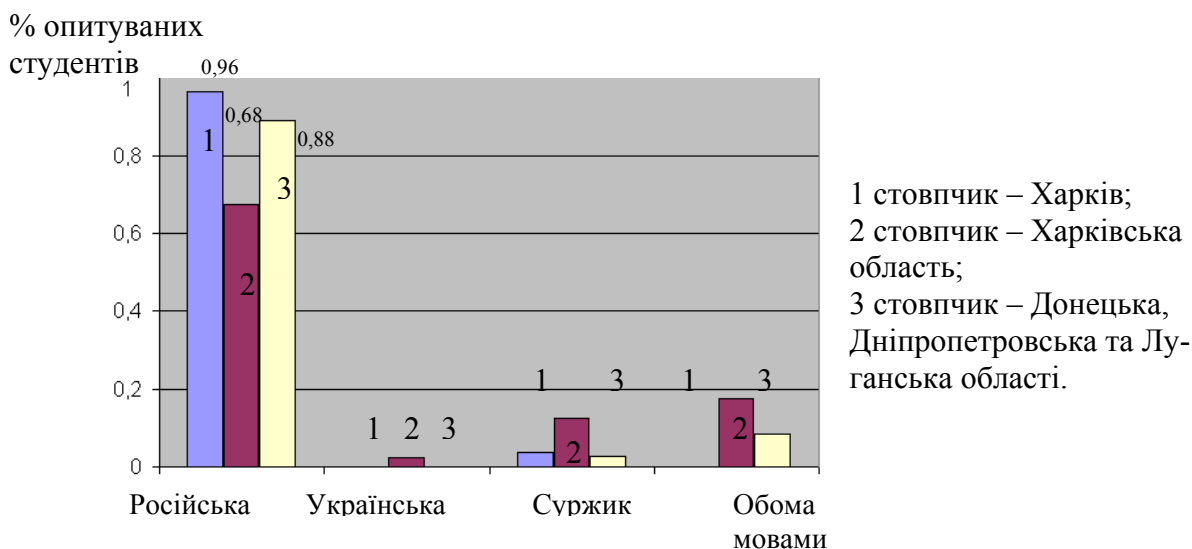

Рисунок 2 – Мова спілкування опитуваних студентів з друзями

Наведені результати засвідчують, що основною мовою спілкування студентів, які вступили до університету зі східних областей України, є російська. Зрозуміло, що такий стан справ зумовлений як історичними чинниками, так і близькістю Сходу України до Росії.

4. Якою мовою Вам краще, щоб вивчати спеціальні дисципліни? Результати відповідей студентів подано на рис. 3.

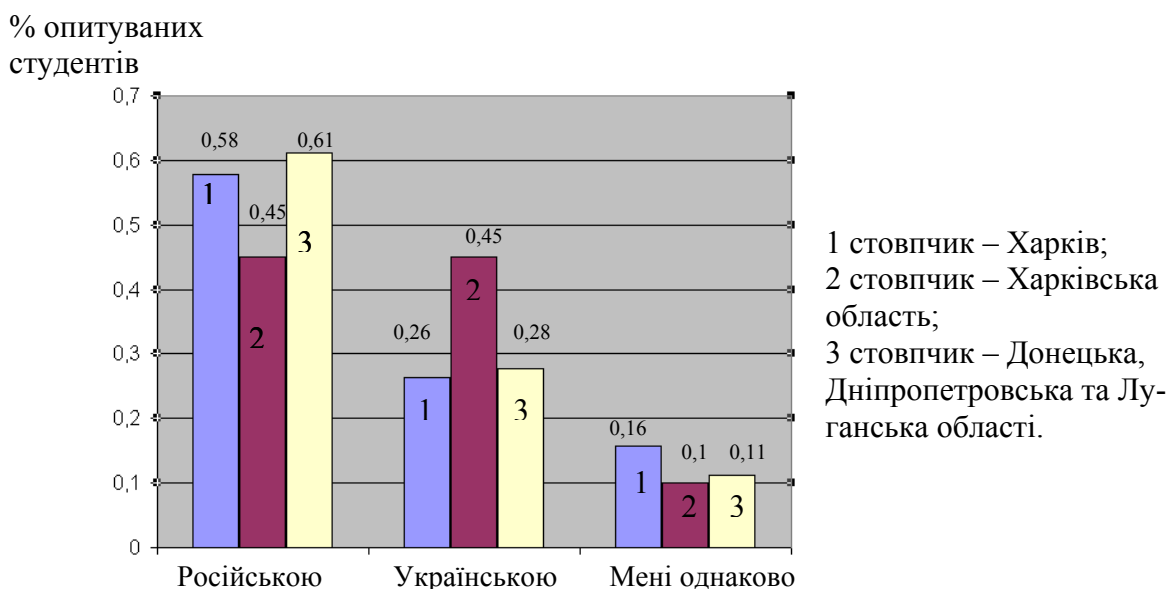

Рисунок 3 – Бажання студентів щодо мови викладання спеціальних дисциплін

Як видно з поданого рисунку, переважна більшість студентів бажають навчатися своєї спеціальності російською мовою, але при цьому певна кількість студентів виявляє бажання навчатися українською мовою. Ураховуючи результати, наведені на рис. 1 та 2, можна зробити висновок, що молодь східного регіону України починає розуміти важливість української мови у професійній діяльності.

5. Чи є у Вас труднощі розуміння та говоріння українською мовою в побуті та за фахом?

Більшість студентів (75%–80%) відповіли, що проблем у розумінні й говорінні українською мовою в них немає. Але слід відзначити, що контингент опитуваних студентів не опинявся у складних умовах спілкування українською мовою. За виникнення подібних обставин, особливо у професійній сфері спілкування, за умови недостатньої мовної підготовки діяльність випускників вищого навчального закладу може мати негативні наслідки.

6. Чи вважаєте Ви за потрібне володіти українською мовою на високому рівні? Результати відповіді студентів подано на рис. 4.

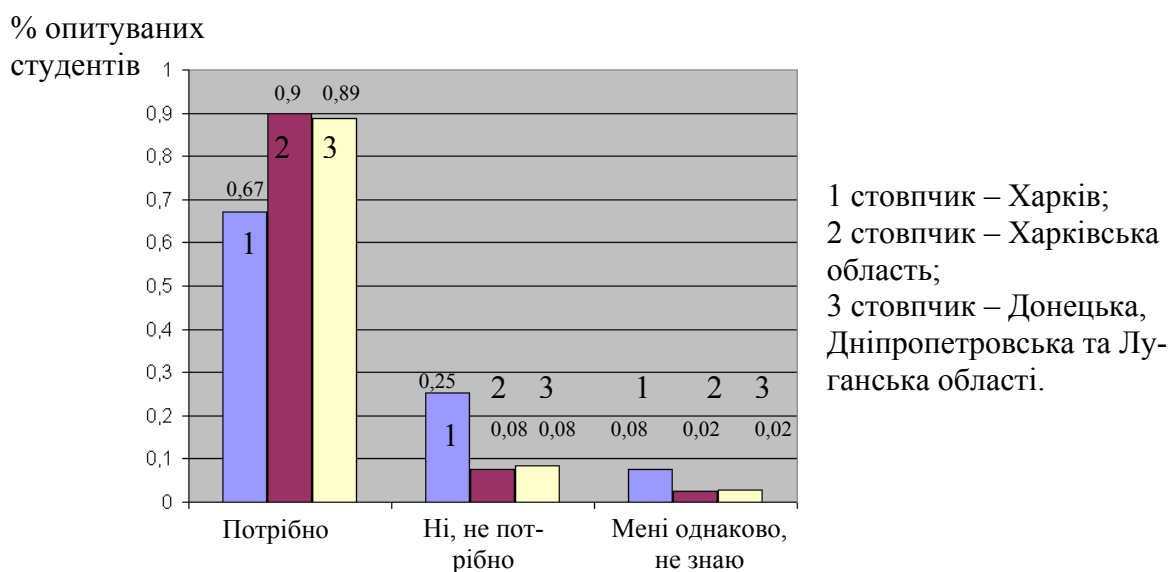

Рисунок 4 – Розуміння студентів потреби володіння українською мовою

Більшість студентів, незважаючи на результати опитування (див. рис. 1 та 2), висловилися за необхідність володіння українською мовою. Можна навести деякі висловлювання студентів: «Не існує України та її культури, якщо не існує людей, які спілкуються українською мовою», «Я – патріот своєї країни», «Я хотів би сам розмовляти українською мовою, але склалося по-іншому» тощо. Разом із тим слід відзначити невисокий рівень бажання володіти українською мовою серед студентів із міста Харкова.

Основними напрямками підвищення рівня загальної культури мовлення студентства у східному регіоні нашої країни, на наш погляд, є:

1. Підвищення рівня мотивації у студентства у володінні українською мовою на високому рівні.

Для цього, по-перше, сучасного студента потрібно переконати в тому, що культура володіння рідною мовою визначає загальну культуру людини, його місце в соціокультурному середовищі рідної України, його нації. Рідна мова для будь-якої нації є системоформуючим чинником, фундаментом, на якому будуються самоідентифікація нації у світі, взаємозв'язок між її історичним минулим, сьогоденням і майбутнім, її стрижень, який тримає й об'єднує націю будь-якої світової чи внутрішньої політичної або економічної кризи. На жаль, на сучасному етапі дуже багато «Иванов, не помнящих родства», які повністю втратили свою національну, культурну й духовну сутність.

По-друге, треба прищеплювати сучасному студенту розуміння, що від рівня культури українського мовлення залежить його соціальна і професійна мобільність. На нині-

пшому етапі розвитку суспільства випускник вищого навчального закладу може знайти роботу в державних структурах, де володіння українською мовою обов'язкове, в організаціях, розташованих в україномовних регіонах, тощо. Від рівня володіння випускником ВНЗ українською мовою, культури українського мовлення фактично залежить успішність молодого людини, його самореалізація, досягнення духовних і матеріальних цілей.

Зацікавлення молодого людини в підвищенні рівня володіння культурою українського мовлення можливо, на наш погляд, через «м'яке» впровадження рідної мови в повсякденне життя студентства й суспільства загалом. Це може здійснюватися через організацію масових студентських заходів, видання студентських газет, журналів українською мовою. Ініціатива таких заходів повинна йти від студентів, наприклад, через студентські сенати, які є у кожному ВНЗ. Також це може здійснюватися через організацію концертів популярних україномовних музичних груп на Слобожанщині. Авторіві відомо, наприклад, що музику групи «ВВ» з величезним задоволенням слухають на Кубані, у Санкт-Петербурзі, Москві. Що ж можна говорити про Харків, де кількість прихильників таких груп, як «Океан Ельзи», «Друга ріка», «ВВ», «Тік» та інших, дуже велика.

Окрім того, потрібно, на нашу думку, поважне ставлення представників усіх рівнів влади, політиків, суспільства до бажання будь-якої людини отримувати інформацію, спілкуватися, навчатися рідною мовою в умовах багатонаціонального складу населення України. Якщо російськомовний випускник середньої школи на Слобожанщині бажає навчатися у ВНЗ російською мовою, створити для цього умови, наприклад, виділенням навчальних груп навчання російською мовою. Поважне ставлення до будь-якої людини в суспільстві, зокрема в мовному питанні, призведе до поважного ставлення людини до своєї держави й державної мови як одного з основних чинників державності.

2. Сучасний студент повинен розуміти, що сьогодення вимагає знання на високому рівні інтернаціональних мов, до яких належать російська, англійська, німецька та інші мови.

Тісні історичні взаємовідносини України та Росії, які суттєво активізувалися на політичному, економічному та культурному рівнях на сучасному етапі, зумовлюють потребу підвищення рівня володіння культурою російської мови у випускників вищих навчальних закладів України, особливо ділової, професійної мови. Для студентів східних регіонів України володіння російською мовою не є проблемою внаслідок історичних чинників. Але аналіз життєдіяльності молоді в цій сфері засвідчує катастрофічний стан з її грамотністю, культурою володіння тією мовою, якою молода людина спілкується щоденно у сім'ї, з друзями, колегами. Причиною цього є, на наш погляд, глибокий занепад моральних цінностей нашого суспільства в кінці минулого сторіччя, який ми дотепер не можемо подолати.

Вищезазначене дає можливість сформулювати основні шляхи вирішення такої проблеми: створення мотивації в молодого людини підвищувати свій культурний рівень як усебічно розвиненої людини та професійний рівень як майбутнього фахівця в певній галузі професійної діяльності. У межах вищевказаного підвищення рівня культури російської мови серед молоді східних регіонів України можливо здебільшого у вигляді самостійної роботи над своїм духовним розвитком. Але такий спосіб підняття власного мовленнєвого рівня є одним з найефективніших за умови наявності високого рівня мотивації в молодого людини.

3. Володіння європейськими мовами, в першу чергу англійською, є життєвою необхідністю для нашого суспільства для входження України в європейський політичний, економічний, культурний та інформаційний простір. Так, наприклад, однією з проблем

під час підготовки України до Євро-2012 – заходу світового масштабу – є недостатній рівень володіння англійською мовою тими фахівцями, які мають забезпечувати цей важливий захід. Але ми вважаємо, що ця проблема буде не тільки розв’язана, але й дасть поштовх до розуміння молодими людьми нашого суспільства життєво важливої потреби володіння кількома іноземними мовами. Тим більше, що це дає молодій людині можливість вийти на суттєво вищий рівень існування, тобто працювати в іноземних компаніях, де рівень оплати праці значно вищий, ніж в українській економіці; відвідувати центри світової культури; знаходити друзів серед іноземної молоді, що значно розширює коло їхнього спілкування; мати доступ до світових інформаційних джерел, що є дуже актуальним із розвитком Інтернету.

Отже, ураховуючи, що культура мовлення на сучасному етапі є одним з основних чинників духовного та професійного розвитку людини, ми вважаємо за необхідне вдосконалення системи мовленнєвої підготовки студентів вищих навчальних закладів, зокрема технічних, нашої держави. Така система повинна враховувати як потребу впровадження української мови як системовизначального чинника розвитку людини – патріота своєї Батьківщини, так і впровадження російської мови – мови значної частини населення східного регіону України та мови братнього народу й основного економічного партнера нашої держави, а також впровадження європейських мов для входження молодих людей у світовий простір.

Список літератури: 1. Кузнецова Т. Суржик і мовлення // Урок української. Науково-публіцистичний журнал-дайджест. – № 6 (28), 2001. – С. 22–24. 2. Гомон А. М. Долаймо суржик. Навчальний посібник. – Харків, НТУ «ХПІ», 2001. – 42 с. 3. Зарецький О. Мовна ситуація в Україні: стереотипи суспільної свідомості // Українська мова. Науково-теоретичний журнал інституту української мови національної академії наук. – № 3, 2006. – С. 22–31. 4. Бурда Т. Мотивація мовної поведінки білінгвів (психологічне дослідження) // Урок української. Науково-публіцистичний журнал-дайджест. – № 9–10, 1999. – С. 6–12. 5. Нечепоренко Л. С. Мовленнєва культура як умова успішної управлінської діяльності // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. праць. – Вип. 4. – Харків: НТУ «ХПІ», 2002. – С. 170–174.

*Фурманець Б. І.
м. Харків, Україна*

«ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПРОСТІР» УКРАЇНИ: ОНОВЛЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА СУЧАСНОЇ ЕЛІТИ

Постановка проблеми. Мабуть, не буде у нікого заперечень про те, що сьогодні відбувається активізований процес реформування головних сфер незалежної України у пряму подальшої розбудови демократичної, соціально-правової держави, що у значній мірі залежить від оновлення людського потенціалу до рівня гуманітарно-технічної еліти.

Науковці гуманітарного циклу все більш ретельніше і глибше розглядають та переосмислюють наслідки пострадянського простіру України, аналізують можливість проведення інноваційних реформ у науці та освіті, галузевих технологіях промисловості на підставі гуманізації взаємовідносин серед людського фактору. Це свідчить про те, що гуманітарні (суспільні) науки, на теперішньому етапі стали ще більш, безпосере-